

חיי שרה ב

הרי שהענין דקפיצת הדרך של אליעזר כבר נרמז, לדעת המדרש, במ"ש לעיל „ויקם וילך אל ארם נהרים“, שהכניסה אל „ארם נהרים“ היתה „בו ביום“ ש- „ויקם וילך“.

ועפ"ז הי' אפשר לומר, שכוונת רש"י במ"ש „מכאן שקפצה לו הארץ“ היא לש- לול דעת המדרש שילפינו זה מהכתוב „ויקם וילך אל ארם נהרים“, ומובן גם טעמו בזה – כי בפשוטו של מקרא אין הכרח בפסוק „ויקם וילך“ שהלך בקפיצת הדרך (משא"כ „כאן“ שיש יתור לשון דתיבת „היום“ כנ"ל).

אמנם אין ביאור זה מספיק, כי זה שרש"י צריך לשלול מקומות אחרים הוא רק כשיש קס"ד בפשוטו של מקרא ללמוד דבר זה ממק"א, אבל בנדו"ד הרי מפשטות הלשון „ויקם וילך“ אין משמ- עות והכרח שקפצה לו הארץ – ולכ- אורה אין צורך לרש"י לשלול זה"י.

[ובפרט שגם במדרש ממשיך „הוא ד-

א. מן הפסוקי „ואבא היום אל העין גוי“ מעתיק רש"י „ואבא היום“ ומפרש „היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ“. היינו, דמיתור לשון הכתוב „ואבא היום“ – דלכאורה, „היום למה לי“ – ילפינו, שכוונת אליעזר היתה, „היום יצאתי והיום באתי“. . שקפצה לו הארץ“.

והנה נת' כמ"פ, דכאשר רש"י כותב „מכאן“ (ואינו מסתפק בכתובת הפירוש) – כוונתו בזה לדייק ולשלול, שדבר זה נלמד „מכאן“ דוקא ולא ממקום אחר לפני זה (אף שלכאורה קס"ד ללמוד משם דבר זה).

ויש להבין בנדו"ד (שהוסיף „מכאן“) – איזה „מקום אחר“ שולל רש"י בכתבו „מכאן שקפצה לו הארץ“?

והנה מקורו של פרש"י זה הוא ב- סנהדרין, דאיתא שם „שלשה קפצה להם הארץ אליעזר עבד אברהם . . ד- כתיב ואבא היום אל העין למימרא דה- הוא יומא נפק“ (וכ"ה בפרקי דר"א ו- מדרש תנחומא¹). אבל במדרש רבה פר- שתנוי עה"פ² „ויקם וילך אל ארם נה- רים“ איתא „ר' יצחק אמר בן יומו“ („בו ביום שיצא משם בו ביום בא לעין“³).

(1) פרשתנו כד, מב.

(2) רא"ם, גוי"א ועוד עה"פ. חדא"ג מהרש"א

סנהדרין צה, סע"א. ועוד.

(3) שם.

(4) פט"ז.

(5) ויצא ג.

(6) פנ"ט, יא.

(7) כד, י.

(8) רש"י לב"ר שם.

(9) ביפ"ת (השלם) לב"ר שם „דאל"כ וילך וילך למה לי [וילך וכל טוב גוי ויקם וילך גוי] ועוד מיש דכתיב הכא ויקם ולא בוילך קמא – הרי בפשטות י"ל, דוילך קמא לא בא לספר הליכתו בפועל, אלא שלקח עמו (וילך) וכל טוב אדוניו בידו. ועוד: „וילך אל ארם נהרים“ אין פירושו ביאתו לארם נהרים אלא (תחילת) הליכתו לשם (ע"ד „וילך חרנה“ – ר"פ ויצא וברש"י).

(10) וכן מ"ש בב"ר (פ"ס, ו) עה"פ (כד, כז) „ברוך ה' גוי אשר לא עזב חסדו גוי בדרך נחני ה' גוי“ – „ממה שקפצה הדרך לפניי יודע כו" (וראה בחיי עה"פ. מת"כ לב"ר שם) – שאין הכרח בפשטות ל' הכתוב שם שהיתה קפיצת הדרך. וראה רש"י עה"פ שם, בדרך, דרך המזומן כו"י.

ומביאו בהמשך הסיפור עה"פ ואבא ה' יום גו'!

לכאורה אפשר להסביר, כי דברי אליעזר שלפני פסוק זה (ו"אבא היום גו") הם סיפור של דברי אברהם, ולכן אין לתמוה (כ"כ) מדוע חוזרת התורה עליהם; ורק בפסוק "ו"אבא היום גו" שבו מתחיל סיפורו (ודבריו) של אליעזר עצמו, יש לדייק מדוע בא הכתוב ל- הכפיל (גם) ענין זה – ולכן מתרץ רש"י "יפה שיחתן של עבדי אבות כו".

אבל מלבד הדוחק בעצם החילוק (ש- הקושיא בהכפלת הסיפור היא רק על דברי אליעזר עצמו) – הרי סו"ס גם דב- ריו הראשונים של אליעזר אינם (דברי אברהם) אלא "שיחתן של עבדי אבות", הם חלק מסיפורו של אליעזר, ופשטות כוונת רש"י ב"יפה שיחתן כו" היא גם לדיבורים אלו, וכמובן מהמשך לשונו "שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתו- רה", ופשט שב"פרשה" נכללים גם די- בוריו הראשונים.

ג. גם צריך להבין:

א) גם את"ל שעיקר הקושיא בטעם הכפלת הפרשה היא בכתוב זה, ולכן מתרצה רש"י כאן דוקא – עדיין אינו מובן, מדוע כותב רש"י ענין זה בהמשך לפירושו, "ו"אבא היום . . מכאן שקפצה לו הארץ", וה"ז ענין בפ"ע והו"ל לכתבו בדיבור בפ"ע¹⁵? [וכמו שמצינו במקומות רבים בפרש"י על התורה, דכאשר מפרש שני ענינים נפרדים באותן התיבות, דרכו להעתיק תיבות הכתוב פעמיים¹⁶, לחלק

עתי' דר' יצחק ואבא היום אל העין היום יצאתי והיום באתי", שי"ל שכוונת המד- רש היא"י, שעיקר הלימוד שקפצה לו ה- ארץ הוא ממש"נ, "ו"אבא היום" – ומזה ראי' לפרש דמ"ש כאן "ויקם וילך" היינו ב"ן יומר"].

ב. אח"כ ממשיך רש"י: "אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמזיה".

ותמוה – ענין זה מאי בעי הכא, באמצע דברי אליעזר? לכאורה, הו"ל לרש"י לכתוב ביאור זה (המוסב על כללות ה"פרשה של אליעזר") תיכף בתחילת דברי אליעזר (שהוכפלו) או בסיומם; ועוד למה הביאו רש"י בכתוב זה דוקא?

וביותר תמוה: במדרש רבה¹² – כן הובא מאמר ר"א בקשר לתחילת הכפלת סיפור אליעזר¹³, ואילו רש"י משנה¹⁴

(11) כמ"ש בנחלת יעקב על פרש"י כאן (בתי' הב'). – במדרש לקח טוב שם "ויקם וילך, מלמד ש- קפצה לו הדרך", אבל כמה פ"י בו הם מדרש ואינם בפשוטו של מקרא.

(12) פ"ס, ח.

(13) עה"פ (כד, לב) "ויתן תבן גו". ואף שדברי אליעזר מתחילים בפסוק לד – נקבע המאמר על פסוק זה, בגלל הדרשה הב' דר"א שבמדרש שם "יפה רחיצת רגלי עבדי בתי אבות כו" (ראה יפה תואר (השלם) לב"ר שם).

(14) ובנחלת יעקב על פרש"י כאן ש"גירסת הרב (רש"י) היתה על זה הפסוק (היינו שכן היתה גירסת רש"י במדרש).

ומה שביאר הטעם "לפי שבזה הפסוק נכפל הגם דהא מרומן בפסוק ויקם וילך וגם בזה הפסוק" (וראה יפה תואר (השלם) גזר הקדש (השלם) לב"ר פנ"ט שם) – צע"ג לפרש כן ברש"י, שהרי רש"י מדייק "מכאן שקפצה לו הדרך", ושולל הלימוד מלפני זה,

מ"ויקם וילך" (כ"ל ס"א). וראה עוד תי' (ע"ד הדרש כו') בחזושי מהרש"א עה"ת פרשתנו (כד, יו). נחל קדומים (להחיד"א) ועוד כאן.

(15) ראה הערה שלפניו.

(16) לדוגמא בפרשתנו לעיל – כד, ז. שם, יט.

שם, כא.

שבפשטות הראי, דכיון שהקב"ה עשה לו נס דקפיצת הדרר, הרי מזה הוכחה שאין לאחר את שילוחה של רבקה²¹.

(ב) מדוע מעתיק רש"י שם בעל ה-מאמר – „אמר רבי אחא? – וכמדובר כמה פעמים, שבהביאו שם האומר כוונתו ליישב שאלה בהענין שיכולה להתעורר אצל „תלמיד ממולח“ לאחר התבוננות כו' (שלכן אין רש"י צריך לתרצה בפירוש, אלא רק ע"י ציון שם בעל המאמר, כלומר, שהתשובה מרומזת בשיטתו (או הנהגתו וכיו"ב) של תנא או אמורא זה).

ד. ויש לומר, שחדא מתורצת ב-חבירתה, כלומר, דיוקו של רש"י (הנ"ל סעיף א) „מכאן שקפצה לו הארץ“, הוא המכריח המשך פירושו „אמר רבי אחא יפה שיחתו כו“:

עצם ההכפלה (אפילו כשהיא באופן מפורט ובאריכות) – ע"פ פשוטו של מקרא אינו דבר המוקשה ומכריח ב-אור²², כי מצינו כמ"פ בתורה הכפלת ענין, ולא נחית רש"י לפרש בכל פעם טעם ההכפלה [וע"ד סיפור בריאת אדם הראשון, שנשנה בתורה פעמיים²³ (פעם בדרך כלל ופעם בדרך פרט²⁴) ולא פרש"י הטעם שנאמר ב' מקומות (ולא

שני הענינים בשני ד"ה נפרדים (מאחר שאין קשר ביניהם – בתוכנם)].

יש מפרשים²⁵ „דקשה לרש"י מאי בא לנו הקרא לאשמעינן שקפצה לו הארץ . . דאין לומר שבזה נמי הוכיח שמה' יצא הדבר ליתן לו את רבקה, שהרי נס זה נעשה לו אין זה הוכחה על רבקה דלמא בתולה אחרת יש בעיר הזאת ש-ישאנה, א"נ משום שזכותו של אברהם היא שקפצה לו הארץ, אלא על כרחך צ"ל: אף שאין צריך לכתוב ולא אשמ-עין כלום אפילו הכי כתבו משום דבא לאשמעינן שחביב לפני הקב"ה כדר' אחא וכו'“.

אבל תירוץ זה צע"ג, שהרי אף אם נאמר שבנס זה (של קפיצת הדרר) אין „הוכחה על רבקה“ בפרט²⁶, הרי פשיטא שהוא מראה בגלוי שה' הצליח דרכו בשליחות זו (בכלל)²⁷ – והרי זו היתה כוונת אליעזר, להוכיח לבתואל שהשם עמו והצליחו בכל – וכיצד אפשר לומר שדבר זה „לא אשמעינן כלום“?

ובפרט שדבר זה נוגע גם למבוקש עיקרי בשייכות לרבקה – בקשת אליעזר „אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי“²⁸, היינו לקחת את רבקה בלי שהי' ועיכוב בטענו „וה' הצליח דרכי“,

(21) אלא שאצל בתואל לא נתקבלה טענה זו, כי אפשר שזה ה' בכדי להקדים התחלת ההכנות ד' י"ב חדש כו', אבל לא לקחת אותה דיוקא תיכף (ראה לקו"ש ח"י ע' 68 הערה 17).

(22) ובפרט בנדרים, ש"ל כהרשב"ם כאן „כל אריכות דברים להודיעם שמאת הקב"ה יצא הדבר“. ועד"ז כ' בחזקוני כאן „ולפי הפשט נכפלה להודיעך כי הוא ספר להם כו' שאל"כ תתמה היאך הסכימו לו מיד כו'“.

(23) בראשית א, כז. שם ב, ז.

(24) פרש"י שם, ח. – ולהעיר שג"ז לא כתב רש"י בתחילת ה„חזרה“ שם (בפסוק ז).

(17) מנחת יהודה על פרש"י כאן.

(18) אבל לכאורה אינו, כי זה שבא בקפיצת ה-דרר מראה עוד יותר, דזה שנודמנה לו רבקה בתפלתו הוא מפני שה' הצליח דרכו ומה' יצא הדבר. ולהעיר מדברי אליעזר לבתואל (כד, לח. וכן שם, מ"א) „אל בית אבי . . ואל משפחתי“ (אף שלא נזכר בדברי אברהם – לעיל כד, ד. שם, ז).

(19) ראה גם יפה תואר לב"ר פנ"ט שם. וראה ב"ר ובחיי שבעה ערה 10. ועוד. – וראה מלאכת ה' קדש על פרש"י כאן „דהאי קרא לאו יתר הוא טובא קמ"ל שקפצה לו הארץ כפרש"י“.

(20) כד, מו.

כתבה התורה כל הסיפור בהמשך אחד).

הקושיא מתעוררת רק בפסוק „ואבא היום” שלמדים „מכאן שקפצה לו ה' ארץ”: הכתוב משמיענו אודות נס זה „שקפצה לו הארץ”, לא לעיל במקומו — כשמספר גוף המאורעות של הליכת אליעזר לארם נהרים („ויקם וילך אל ארם נהרים גו'”), אלא רק בסיפורו של אליעזר לבתואל אודותם.

ועכצ"ל שטעם הדבר הוא: מכיון שב- עיקר זה נוגע לדברי אליעזר לבתואל, שבוה רצה להוכיח לו שמהשם יצא ה' דבר ולא יעכב את השידוך (כנ"ל), לכן כתוב ומודיע שקפצה הדרך דוקא ב- סיפורו כאן.

אבל אם כן, מאחר שאנו רואים שה- כתוב לא רצה לספר נס זה ב' פעמים, ועד כ"כ שמשמיטו ממקומו (סיפור ה' מאורע עצמו — כדי שלא תהי' הכפלה) ומספרו רק במקום שהוא מוכרח להבנת הענין — מתעוררת תמי' גדולה: מהו טעם האריכות בפרשה של אליעזר, שהיא כפולה בתורה על כל פרטי' שתי פעמים ולא מספיק לספרה רק פעם אחת (ובמכש"כ מסיפור ע"ד נס)?

וזהו שפרש"י: „ואבא היום כו' מכאן שקפצה לו הארץ (ולא לעיל במקומו)²⁵” — ועל תמיהת הלומד, א"כ מ"ט הוכפל כללות הסיפור, ממשיך רש"י בהתירוץ: אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות כו' שהרי פרשה של אליעזר כפר- לה בתורה והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה.

ה. אלא ש„תלמיד ממולח” יכול

לשאול: הא גופא טעמא בעי — למה לא ניתנו הרבה גופי תורה אלא ברמיזה, ולא בפירוש ובאריכות (ובפרט שפשוט שע"י נתינת גופי תורה ברמיזה יכולים לבוא לידי טעות בהבנת ההלכה כו')?

והתירוץ על שאלה זו מרמז רש"י בציינו שם בעל המאמר — רבי אחא:

על הכתוב²⁶ „ודברת בם” (בדברי תורה) דרש רבי אחא²⁷ — „ודברת בם, עשה אותן קבע ואל תעשם עראי”. ו- צריך ביאור: מאי קמ"ל רבי אחא, הלא זו משנה מפורשת²⁸ „שמאי אומר עשה תורתך קבע”?

ויש לומר הביאור בזה:

עיקר כוונת המשנה היא בנוגע לקביעות בזמן²⁹ וביחס למלאכה, שרוב היום צריך האדם להקדיש ללימוד ה' תורה ולא למלאכה. וזהו „תורתך קבע”, שמלאכת האדם צ"ל „עראי”, וכלשון הרמב"ם³⁰ „עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי”;

אמנם חידושו של ר"א הוא: „עשה אותן קבע ואל תעשם עראי”, הדגשת השלילה אינה ביחס למלאכה אלא בנו- גע לדברי תורה עצמם — שאין לעשות דברי תורה ענין של „עראי”.³¹ והיינו, כי

26 ואתחנן ו. ז.

27 יומא יט, ב. ועד"ז בספרי (ורש"י) ואתחנן

שם (לא בשם ר"א).

28 אבות פ"א מט"ו.

29 ראה רש"י (ועוד) אבות שם. וראה בארוכה

לקר"ש ח"י ע' 347 ואלך ובהערות שם.

30 הל' ת"ת פ"ג ה"ז. וכן בטושו"ע (ואדה"ז)

אוי"ח ר"ס קנו. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ס"ב. — וראה

ברכות לה, ב. אדר"ג ספכ"ח. ועוד.

31 אלא שבהל' ת"ת לאדה"ז שם: ודברת בם

. . שתעשם עיקר ולא טפלה ועל כן חייב לעשות

תורתו קבע ומלאכתו עראי [ולאידך — ראה אדר"ג

(פ"ג, ב): עשה תורתך קבע כיצד . . שאם שמע

25 היינו שהדגשת רש"י „מכאן” אינה משום

שיש קס"ד ללמוד ממק"א, אלא להדגיש שדבר זה

נרמז כאן דוקא, ולא לעיל במקומו.

פרט זה רק פעם אחת במקום שנוגע) – הנה עוד זאת: כשם שב„גופי תורה“ ש„לא ניתנו אלא ברמזיה“, אין הפירוש שכל גופי תורה ניתנו ברמזיה, אלא רק (כדיוק לשון רש"י) „הרבה גופי תורה“, ויש הרבה שאכן נאמרו בפירוש, וגם הוכפזו (וכמובן), שאין קושיא בלימוד ע"ד הפשט מדוע אלה נתפרשו ואלה ניתנו ברמזיה) – כמו"כ לאידך, ב„שיחתן של עבדי אבות“, שאין הכוונה שהכתוב נחית לכפול כל הפרטים של „פרשה של אליעזר“, כי אף הכפלת רובה של ה-פרשה די' להדגיש את החביבות שב-„שיחתן של עבדי אבות“ (וגם בזה אין קושיא בלימוד ע"ד הפשט מדוע נבחרו פרטים אלה דוקא).

אבל בפנימיות הענין יש מקום לדייק, מדוע דוקא נס זה שבפרשת אליעזר, שהוא הנס הכי גלוי בפרשה זו – לא זו בלבד שלא נכפל בתורה, אלא עוד זאת, ש„לא ניתן אלא ברמזיה“ (ביתור לישנא דקרא)!

ויש לבאר טעם הדבר, משום שהנס ד„קפצה לו הארץ“ שייך במיוחד ל„תורתן של בנים“, ולכן בא ברמזיה דוקא.

ז. ויובן זה בהקדם משנ"ת במק"א³⁴ הטעם (הפנימי) בזה שגופי תורה לא ניתנו אלא ברמזיה, ע"פ המבואר בכתבי הצ"צ פרשתנו³⁵, שישנו ענין ה„שיחה“ גם למעלה כביכול, והוא דיבורו ית', שבו נברא העולם („בעשרה מאמרות נברא העולם“³⁶) וכמאמר³⁷ „הוא שח ויהי“.

וההבדל למעלה בין „שיחה“ לתורה

הוא:

(34) לקריש ח"ב ע' 330 ואילך.

(35) אוה"ת קט, סע"א ואילך.

(36) אבות רפ"ה.

(37) פיוט אתה הוא אלקינו (שחרית דימים

נוראים).

יש והאדם עוסק זמן רב בלימוד התורה, אבל התורה שהוא לומד היא אצלו „עראי“, שענינ' אינם נקבעים בנפשו, ועד ששוכח עליהם במהרה. וזהו מה שמשמיענו ר"א „עשה אותן קבע ואל תעשם עראי“, שלימוד דית' צ"ל באופן שיהיו נקבעים במוחו של האדם, ע"י שלומד ומשנן כל דבר הלכה כמה פעמים עד שמבינו על בוריו ונקבע במוחו וזוכרו היטב כו"כ³².

ומזה מובן, שלשיטת ר"א לא קשה מדוע ניתנו הרבה גופי תורה ברמזיה – כי לשיטתו, שיש חיוב ללמוד דברי תורה באופן של „קבע“, די ברמזיה, כי ע"י הלימוד והשינון בקביעות פעם אחר פעם כודאי ישיגם ויבינם על בורים ויכוין את ההלכה לאמיתתה של תורה³³ (משא"כ כשהיו דברי תורה – אף שלא ברמזיה – וילמדם עראי).

ו. אמנם ע"פ הנ"ל, ש„פרשה של אליעזר כפולה“ כדי להורות על גודל החביבות שב„שיחתן של עבדי אבות“ – אינו מובן לאידך גיסא: מדוע לא הוכפל גם פרט זה, הנס של קפיצת הדרך, ולא עוד אלא ש„לא ניתן אלא ברמזיה“ (ביתור לישנא דקרא)?

ע"ד הפשט אין זו קושיא, כי לבד זאת שאם הי' נכפל גם פרט זה, שוב לא הי' ניתן לדייק בטעם הכפלת הפרשה (כנ"ל), שכל השאלה מתעוררת דוקא כאשר רואים שהכתוב מדויק להודיע

אדם דבר מפי חכם . . אל יעשה אותו עראי אלא יעשה אותו קבע. ואכ"מ.

(32) ראה בארוכה הל' ת"ת לאדה"ו פ"ב ס"ג ואילך.

(33) וראה לקריש חט"י (ע' 463) שמאמר זה של ר"א „עשה אותן קבע“ יש ללמוד שיתכן שתי' מעלה ב„שיחה“ לגבי „תורה“. ע"ש.

„שיחה“ מורה על מה שהקב"ה משפיל כביכול ומצמצם את עצמו בעשרה מאמרות לברוא על ידם את העולם ול- החיות, ומזה באה ההנהגה הטבעית:

משא"כ תורה היא למעלה מן העולם, כמחז"ל³⁸ שתורה קדמה לעולם, וממנה נמשכת ההנהגה הנסית של הקב"ה לשדד מערכות הטבע וכדיקון הלשון³⁹, „אין כל חדש תחת השמש“, דרך „תחת השמש“ אא"פ להיות חידוש במעשה בראשית, משא"כ ע"י התורה, שהיא „לעילא מן שמשא"כ⁴⁰, יכולים לעשות חידוש במעשה בראשית⁴¹], „ולכן⁴² התנאים ואמוראים היו עושים נסים מופלאים כמו גינא⁴³ חלוק לי נהרא, וזוטרא⁴⁴ דבכו מחי מתים“ – שזהו בכח התורה שלהם.

וזהו הטעם שהרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה – כ⁴⁵ מכיון שה- תורה ענינה להמשיך „אור חדש“ של- מעלה מן העולם, לכן לא ניתנה למטה אלא ברמיזה דוקא, ע"ד „(די) לחכימא ברמיזא⁴⁶“, שענין עמוק ביותר נמסר ע"י רמז דוקא⁴⁷.

(38) ב"ר בתחלתה. ובכ"מ.

(39) קהלת א. ט.

(40) זח"א רכב, סע"ב. וראה שבת ל, ב וברש"י

שם. פרש"י קהלת שם. ועוד.

(41) אוה"ת פרשתנו קטן, ב. ועוד.

(42) אוה"ת שם. ומצינו ללקו"ת תזריע (כג, א). וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע' תמג ואילך (ובהנסמן שם). שם ס"ע תנו ואילך. ועוד.

(43) חולין ז, א. ושם (וכן בלקו"ת שם): חלוק לי מימך.

(44) ע"ז י, ב.

(45) וראה אוה"ת פרשתנו קח, סע"ב ואילך.

קלג, ב.

(46) זח"א כו, ב (ועוד) – הובא בלקו"ת ויקרא ה, ריש ע"ב (לענין גזין שבתורה), שצוין באוה"ת פרשתנו שם (קלג, ב).

(47) ומי"מ יש מעלה ב„שיחה“ לגבי „תורה“ – כי תכלית הכוונה היא לתקן העולם כפי שנשאר

ועד"ז מובן גם בעניננו, שהנס ד- קפיצת הדרך של אליעזר – שהי' באופן של שידוד מערכות הטבע, לא נתפרש בתורה (באריכות) אלא „ברמיזה“ דוקא, כמו „גופי תורה“ [משא"כ שאר כל פרטי הסיפור של אליעזר המפורשים בתורה באריכות, אף שמהם נראה בעליל שהשם הצליח דרכו באופן ש„אותה הוכחת לעבדך ליצחק“⁴⁸, מ"מ, לא הי' בהם ענין של שידוד מערכות הטבע].

ויש לומר הטעם שב„פרשה של אלי- עזר“ („שיחתן של עבדי אבות“) נכלל גם הנס דקפיצת הדרך השייך ל„תורתן של בנים“: מבואר בכ"מ⁴⁹ הטעם לגודל ה- חביבות שב„פרשה של אליעזר“ עד ש- „יפה כו' מתורתן של בנים“ – כי שלי- חותו של אליעזר בענין נישואי יצחק ורבקה היתה שייכת לכללות ענין נחיתת התורה [וכנרמז גם בנתינת „שני צמידים . . עשרה זהב משקלם“⁵⁰ לרבקה, וכ- פרש"י⁵¹ שהם „רמז לשני לוחות . . ל- עשרת הדברות“]: שמהו מובן שגם ב„פרשה של אליעזר“ עצמה צ"ל מעין ה„אור חדש“ שלמעלה מטבע העולם, המתגלה על ידי התורה – וזה הי' בנס דקפיצת הדרך⁵².

בגדריו הטבעיים כו', כמשנ"ת בארוכה בלקו"ש ח"ב שם.

[באוה"ת פרשתנו שם (קל, א ואילך) מבאר בארוכה המעלה שבשיחתן של עבדי אבות (שהיא למעלה מתורה, ואדרבה, זהו שורש כל התורה כולה. ע"ש. וראה הנסמן בהערה 49): והמבואר בלקו"ש שם, הוא המעלה שב„שיחה“ עצמה לגבי „תורה“. ע"ש].

(48) פרשתנו כד, יד. וכן שם, מד.

(49) מאמרי אדה"ז – תקס"ג ח"א (ע' לו ואילך).

תרי"ח פרשתנו קלה, א ואילך. אוה"ת פרשתנו קכו, ב ואילך. וראה לקו"ת ברכה צו, סע"ג ואילך. ובכ"מ. (50) כד, כב.

(51) עה"פ. ובי"ה בתיב"ע עה"פ. ב"ר פ"ס, ו.

(52) וי"ל הטעם דנס זה דוקא – כי „קפיצת

ח. ויש לקשר זה עם פירוש ה' בעש"ט⁵³ עה"פ, וז"ל: "מפסוק ואבוא ה' יום אל העין יצא שם של קפיצת הארץ", ומבואר בס' עבודת ישראל⁵⁴ (להמגיד מקאזניץ) ד, "זהו פירוש (לשון רש"י) היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה, פירוש מכאן גופא, מדברים אלה שבזה ה' מאמר", ד, "מפסוק זה גופא יוצא שם לקפיצת הארץ"⁵⁵.

וע"פ משנת"ל שהנס דקפיצת הדרך שייך ל"תורתן של בנים", י"ל, שלכן

נרמז השם של קפיצת הארץ בפסוק זה דוקא (ולא לעיל בפסוק "ויקם וילך") – כי במ"ש "ואבא היום אל העין" נרמז ענין התורה, כמבואר בזהר⁵⁶ ד, "עין ה' מים" שבסיפור זה רומז למעייני החכמה, מקור התורה, "וז"ש⁵⁷ ותרד העינה⁵⁸, ש' ירדה לשאוב מי החכמה דתורה, בכדה שעל שכמה כו' ותמלא כדה⁵⁹ הן כ"ד ספרים⁶⁰ דאורייתא";

ונמצא שהפסוק, "ואבוא היום אל ה' עין" שייך למקור ענין התורה, ולכן מפסוק זה יוצא השם של קפיצת הארץ, הנגה נסית שלמעלה מן הטבע.

(משיחת ש"פ ח"ש תשל"ו)

הדרך" מרמז על כללות ענין הנסים, קפיצת דרך סדר ההשתלשלות, שהשפעה דלמעלה נמשכת למטה בלי עיכובים כו' בפרטי הדרגות דס' השתלשלות, ולכן יוצא מזה שידוד מערכות הטבע (ע"ד המבואר לקו"ת ס"פ קרח. ובכ"מ) גבי המעלה שבברכת כהנים).

(53) כתר שם טוב סל"ב (בהוצאת קה"ת).

(54) פרשתנו עה"פ. וראה גם אור הגנוז (ל' מהר"ל הכהן) פרשתנו.

(55) וראה בהנסמן בהערה הקודמת – שעפ"ז מובן ההמשך בפרש"י, "ארא יפה שיחתן של עבדי אבות כו'". ע"ש.

(56) ראה זהר פרשתנו קלב, א. שם וישב קפב, רע"א.

(57) ל' התו"ח פרשתנו קכח, רע"א. וראה גם שם קלד, ב. ביאור"ז וישב כה, א"ב. ובכ"מ.

(58) כד, טז.

(59) כד, טו-טז.

(60) ראה תקו"ז תכ"א (מו, ב). וראה גם שם בהקדמה (יד, א). ועוד.

חיי שרה ג

ומזה נראה, שמה שאמר דוד „כי כן אעשה היום הזה“ היינו (לא רק הבטחה ששלמה ימלוך לאחר פטירת דוד, אלא) ששלמה הוכתר למלך בחיי דוד.⁸

וצריך ביאור: א) הרי אמר לו הקב"ה לדודי „כבר הגיעה מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כ- מלא נימא“, דמשמע מזה שמלכות שלמה לא הותחלה עד לאחר פטירת דוד. ב) ובכלל הרי אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד!⁹ (וכמאמרי דבר אחד לדור כו'), וכנ"ל ש„אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא“?¹²

מצינו אכן כמה שמלכו בחיי אבותיהם (כמו יהושפט שהמליך את יורם בחייו שנתיים¹³, אחזיהו שמלך בחיי יהורם אביו¹⁴, עוזי בימי אביו אמציהו¹⁵, ועוד כיו"ב), אבל שם עברה המלוכה מהאב אל הבן, ונתבטלה מלוכת האב

א. בהפטורת פרשתנו (בריש ספר מלכים) מסופר ע"ד השתלשלות הדבר-רים שהביאו לשבועת דוד לבת שבע „כי כאשר נשבעתי לך בה' אלקי ישראל לאמר כי שלמה בנך ימלוך אחרי והוא ישב על כסאי תחתי כי כן אעשה היום הזה“.

ובהמשך הכתובים: מסופר שדוד צוה לצדוק הכהן ולנתן הנביא ובניהו בן יהוידע להרכיב את „שלמה בני על הפ-רדה אשר לי“ „סימן לו שימלוך ותחלת הגדולה שאין הדיוט רוכב על סוסו של מלך“, „ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך על ישראל גו' ואמרתם יחי המלך שלמה“, וכן עשו בפועל בחיי דוד, וכמ"ש בהמשך הכתובים, ועד ש-ינתן בן אביתר הכהן סיפר לאדוני איך ששלמה מלך, „וגם ישב שלמה על כסא המלוכה“, „וגם ככה אמר המלך ברוך ה' אלקי ישראל אשר נתן היום יושב על כסאי ועיני ראות“, ואדוני ירא את המלך שלמה ואחז בקרנות המזבח שלא יהרגהו שלמה ע"ז שמורד במלכותו.

(1) מ"א א, ה ואילך.

(2) שם, ל.

(3) שלכמה מנהגים אומרים גם המשך הפסוקים דמ"א בהפטורה, משא"כ לפי מנהגנו מסיימים (במנהג הרמב"ם בסדר תפלות שלו בסוף ספר אהבה. ועוד) בפסוק לא – ראה בפרטיות לקר"ש כח"ה ע' 107. ויש"נ.

(4) שם, לג-לד. ובפרש"י.

(5) שם, לח ואילך.

(6) שם, מו, מח.

(7) ראה שם, נ ואילך. אלא שלפועל לא נהרג (ראה מ"א שם, נב „ויאמר שלמה אם יהי לבן חיל גו'... ולהעיר ממגילת יד, ריש ע"ב). וראה לקמן סעף ו והערה 47.

(8) ראה מלבי"ם בפסוקים הנ"ל (מו, מח. נא.

ועוד). וראה מצוד שם, ל.

ולהעיר שגם דוד נמשח בחיי שאול (ש"א טז, יג). אבל עדיין לא מלך דוד אז. וראה ש"ב (ב, ד. ה, ג) שנמשח עזרה כשקבלוהו למלך בפועל, ובש"ת אבני נזר דלקמן הערה 16 (אות יב) שעד אז לא הי' לו דין מלך. וראה מגילת שם „עדיין שאול קיים כו'... ולהעיר מגבורת ארי ליומא כב, ב. ועוד. ואכ"מ.

(9) שבת ל, סע"א.

(10) ראה חולין ס, ב. פרש"י בראשית א, טז.

ועוד.

(11) סנהדרין ח, א. רש"י וילך לא, ז.

(12) ראה חכמת מנוח לשבת שם.

(13) פרש"י מ"ב ח, טז.

(14) פרש"י שם ט, כט.

(15) פרש"י שם יד, כב; טו, ח.